

Od koga naj bi se učili Slovenci in Slovenke.

Spisala Márica.

Ko sem še pasla svojo čtiva željno dušo in svojo nenasitno domišljijo z romani in novelami iz „Bibliothek der Unterhaltung und des Wissens“, Zur guten Stunde in pa Gartenlaube - slovenskega starega in novega mi je bilo kmalu premalo, italijanskega pa nisem dobivala dovolj — tedaj sem zapazila in opazovala čedalje bolj, da so junaki v onih knjigah, ako so vzvišeni le — Nemci, ako so pa ničvredneži, izdajalci, nezvesteži, tedaj so Rusi ali Francozje. Hvala Bogu, da mi je bilo takega čtiva kmalu dovolj in da sem je zavrgla kar sama od sebe. Tudi vplivalo ni ono čtivo name prav nič, da, morala sem se celo smejati onim šablonskim novelam, koje sem tako blastno čitala v letih svoje sentimentalnosti.

Ob knjigah, ki so se mi zdele v onih letih neprebavne — in neprebavni se zde mladim deklicam vsi spisi, v katerih ni ljubezenskih pogovorov in ljubezenskih prizorov — jela se mi odpirati oči in začela sem spoznavati, kakovo čtivo ima pravo vrednost, kaj je pravi umotvor, s kratka: začela sem razumevati. In čudno! Ko sem jela ceniti take umotvore, ostavila sem kar hipoma nemško čtivo, s katerim sem se prej zabavala najbolj in vsa mikavnost teh knjig je izginila zame kakor fatamorgana.

Vidé v Rusih toliko originalnosti, po katerej se gotovo odlikujejo od vsega Zapada in vsled katere lahko trdé, da ne pišejo pod nikakim vplivom, jela sem se strastno učiti ruskega jezika, da bi mi bilo pristopno vse slovstvo in ne le ono, katero se je kakemu prevajalcu zdelo najboljše ali — najlažje za prevajanje.

O starejših ruskih pisateljih sem pisala že večkrat v vrlem „Slovanškem svetu“, tako o velikih umotvorih Tolstega, kakor o groznih psiholoških spisih Dostojevskega in o Puškinovem romanticizmu. Izmed številnih mladih ruskih pisateljev ugaja mi najbolj Potapenko in pa Čehov. Osobito je Potapenko v obče jako priljubljen. (Eno njegovo povest je prinesla v prevodu letošnja „Slovenka“.) Mogočnejša od te povesti je njegova *Вечная истина* (vječnaja istina), v ktorej nam tudi kaže, dasi na drug način, da kdor ne dela, mora propasti. Ker se dejanje vrši na Ruskem, so vsi ljudje, dobri in slabi, le Rusi, ne da bi izbral za kakega žalostnega junaka naseljenega Nemca. Baš tako rečemo lahko o Francozih, ki dási so veliki nemški neprijatelji, ne mažejo svojih velikih umotvorov s tako tendencijoznostjo, v ktorej bi izlivali svoj žolč na Nemce. Ne, Francozi so zato preplemeniti in niti misliti si ne morem, kako bi se glasil kak tak tendencijozen roman nežnega Lotija ali Pavla Margareta, Daudeta, Bourgeta, Thorela ali francoskih pisateljic, ki se skrivata pod psevdonimoma Brada in Danijel Lesneur.

Nedvomno: nemški pisatelji srednje vrste iščejo efekta s tem, da budijo v čitateljih srd in sovraštvo do človeka in neprijateljskega naroda, da bi v tem srdu in sovraštvu čitatelj ne mogel paziti na umotvor s kritičnim očesom.

No, takim kilo-romanom in novelam (zdaj ni več funtov) za ktere se človek, ki ima le količkaj dobrega ukusa za leposlovje, ne more ogreti, se tudi ne bode čudil. Tembolj se pa moramo čuditi, da išče na tak način efekta veliki Sudermann, ki vas vendar ogreva v svojih dramah tudi brez tega. Menim tukaj namreč njegov roman „Katzensteg“. Izdajalec domovine je Poljak, ki si je že z materinim mlekom vsesal ljubezn do Poljakov, z mlekom one matere, ki je pred možitvijo živela „veselo življenje“ na poljskem dvoru! In kako govori o Poljaki! „Der König hat euch heimgeschickt, weil es Friede geworden ist; — glaubt ihr dass, es ihm gefallen wird, wenn er hört, dass ihr den Frieden in seinem Lande wieder gebrochen habt? — Pfui, wird er sagen, so benehmen sich Polacken, aber keine Preussen. — —“ *)

Bog obvaruj, da bi kakova ženska napisala tako vzgledno-idealne patrijotične navdušene, kmetske ljudi, kakor jih opisuje Sudermann v tej knjigi! Bilo bi pretirano, presentimentalno; toda Sudermann opisuje svoje kmetske ljudi na tak način, da mu jaz in menda tudi nikdo drug ne verjame, da se nemški kmet vede tako.

In Regina ono nesrečno dekle, ki je udana svojemu gospodarju kakor najvzestejši pes, dasi jo tepe vsak dan, udana oni gosposki hiši kakor mačka, dasi je prav v istej hiši izgubila vse. Ona leta za svojega gospodarja vse noci, da mu donaša, česar mu je treba za življenje in česar bi ne napravil noben možki, napravi ona: 5 milj hoda v sednih urah potem pa se prav ob svoji svrhi zgrudi na pol mrtva na tla Taka pretirana zvestoba in dobrota do gospodarja, ko jo peha in podi od sebe, more biti le nemška.

Za ruskimi in francoskimi romani in spisi, v katerih se dejanje vrši tako naravno, tako samo od sebe, ker v najnovejših spisih skoro dejanja ni, ampak le „kos življenja“, za takimi spisi, kjer ni nobenega slučaja, ne skrivnih potov in vhodov, zdi se mi čitajočej to nemško knjigo, kakor da gledam drug, poseben srednjeveški svet, dasi se ji vidi prvi mah, da jo je pisal velik pisatelj.

— Ali ne veš — poreče mi kdo — da se vrši povest v Napoleonovem času, francosko-pruske vojske?

— Dobro — odgovarjam jaz že sedaj, ali se ne vrši „Vojna in mir“ tudi ob istem času in vendar kako velika razlika je med to knjigo in ono! V „Vojni in miru“ ni nobene take ženske kakor je Regina, nič ta-

*) Kralj vas je poslal domov, ker je nastal mir, ali mislite, da mu bode všeč, ko zasliši, da ste v njegovih deželah kalili mir? Pfui, poreče kralj, tako se vedejo Poljaki ne pa Prusi. — —

kega skrivnega, ponočnega tekanja in kar je največ, nobenega — nemškega izdajalca, dasi bi si ga bil Tolstoj tudi lahko izmislil.

V tem, ko popisuje Tolstoj preproste vojake, kakoršni so v resnici, ki ne vedo zakaj se prav za prav bojujejo, kaj se godi okoli njih, govore Sudermannovi prostaki včasih kakor sami generali.

Žal, da zajemajo naši Slovenci in Slovenke največ modrosti od Nemcev, ker čitajo le nemški in so zato navezani le na Nemce, a priznано je, da je obstalo nemško (kakor angloško) leposlovje na istej višini, na ktorej je bilo še pred več leti.

Nemški filozofi so temnejši od črne noči in čim nerazumlivejši so, tem večjo slavo uživajo, baš radi tega, ker jih nihče ne ume. Nemški roman in novela obstoja še vedno iz slučajev, misterov in nenaravnih ljudi; imponuje nam le nemška drama po Sudermannu in Hauptmannu.

Naroda kateri napredujejo uprav gigantski in od katerih bi se Slovenci morali učiti, sta ruski, ruski in zopet ruski ter francoski in zopet francoski.

Iz lastne izkušnje vem, da prinaša en sam francoski dnevnik več zanimivosti iz literarnih krogov, več novih vesti o gibanju na leposlovnem polju v obče, nego cela tedenska nemška revija, na katero se Slovenci sklicujejo tako radi.

In francoska drama ter veseloigra! Ni ga bilo skoraj dneva v letošnji sezoni, da bi ne bila čitala o kaki francoski novosti v Pariških gledališčih. In francoske knjige! Ko bi le človek mogel čitati vse!

Ker nam oholi Nemci že itak očitajo, da smo zajemali kulture le od njih, pustite jih Slovenci in Slovenke vendar enkrat ter pokažite, da se morete vspeti tudi brez njih! Učite se *ruskega in francoskega jezika* — moj Bog, saj imamo Slovenci še skoro preveč daru za učenje tujih jezikov — zajemajte čitajoči kulture v plemenitih Francozih ter krepkih in originalnih Rusih, da poročete lahko kakor jaz: „Ošabni Nsmec, kar znam, to sem se učila in se še učim od Francozov in od svojih bratov Rusov; najraznovrstnejši Francozje in najmnogovrstnejši Rusi me uče, me zabavajo in oduševljajo; njim sem dolžna zahvale a tebi, oholi Nmec, nisem dolžna prav ničesa.

Album čeških žen.

Zofija Podlipská.

Od pričetka svoje zgodovine do sedaj imel je češki narod obilno junakinj, ki so se z umom in srcem potegovale za njegovo slavo. In da je češki narod po dvesto letni duševni pobitosti tako sijajno vstal iz groba pozabljenosti, dočim so se njegovi sovražniki že veselili njegove smrti — toda! — to, trdim smelo, da je v prvi vrsti zasluga čeških